A. Čírtek: Musíme se zničit, abychom se ochránili před koronavirem?

- CZ24 News | 8. dubna 2020

ČESKO: **„Stalo se nezbytné, abychom to město zničili kvůli jeho záchraně.**“ Jedná se o citaci dodnes neidentifikovaného amerického důstojníka z vietnamské války, kterou zaznamenal legendární válečný novinář Peter Arnett. Výrok popisuje situaci, kdy kvůli vypuzení partyzánů Vietcongu z města Bến Tre byla většina budov srovnána bombardováním se zemí a město, které mělo být ochráněno a osvobozeno, de facto přestalo existovat. Jedná se o zajímavou metaforu pro „válku s koronavirem“, kterou v současné době vedou po celém světě státy a jejich zdravotnický i bezpečnostní aparát.

Příklad v úvodu je samozřejmě extrémní. V rámci války s koronavirem nám nehrozí zničení, ale zchudnutí a v případě části obyvatel dokonce zbídačení. Dle průzkumu pro Český rozhlas 800 tisíc lidí v české ekonomice v současné době kvůli koronaviru nepracuje a 300 tisíc nemá na životní náklady.

Shrňme si to: Provozovatelé restaurací, hotelů a většiny obchodů museli na základě nařízení vlády zavřít. Zákaz cestování cizinců k nám a Čechů ven paralyzoval zejména leteckou dopravu. Sektor služeb je v zásadě umrtven. Český automobilový průmysl, celý ekosystém automobilek a jejich dodavatelů, se zastavil. Hibernuje celý vzdělávací systém. Zatímco učitelé státních institucí jsou na tom relativně dobře (prudký růst mezd se asi zastaví, ale výplata bude chodit dál), soukromé školství je zasažené těžce.

Ze své praxe vím, že jsou průmysloví výrobci, kteří zatím relativně fungují v případě, že plní dlouhodobé zakázky a mají zásoby. Pokud ale vyrábí komplexní produkt skládající se z tisícovek dílů od subdodavatelů, stačí jediný chybějící článek v dodavatelském řetězci a finální produkt nemůže vzniknout. Příklad: vyrobíte speciální vozidlo v unikátní konfiguraci, máte podvozek, kabinu, motor, převodovku, nástavbu a chybí vám už jediná drobnost: speciální pneumatiky vyráběné pouze zakázkově, jejichž dodavatel zastavil výrobu kvůli odstávce většiny odběratelů – velkých automobilek. Krize spojená s koronavirem vás prostě dříve či později dožene, ať děláte, co děláte.

Ekonomická krize v důsledku koronaviru je jako zvlášť agresivní forma rakoviny, která okamžitě metastázuje. Příkladem je letectví. Na první pohled se krize týká hlavně aerolinií, které uzemnily letadla a propouští zaměstnance. Z peněz, které od cestujících vybírají aerolinky, se ale financuje fungování celé infrastruktury: chod letišť i řízení letového provozu. Národním systémům řízení letového provozu tak doslova přes noc zmizelo cash flow, jak upozorňuje Organizace navigačních služeb v civilním letectví.

Přitom řízení letového provozu a letištní služby jsou potřeba, ať je ve vzduchu tisíc letadel nebo to jedno, které veze strategický zdravotnický materiál.

Nebo jiný příklad: Česká technologická firma má významnou zakázku v nejmenované lidnaté zemi, ze které se k nám dostaly knihtisk, střelný prach, bourec morušový a koronavirus. Plnění zakázky ale vyžaduje osobní cestování expertů společnosti do země zákazníka. ČR zakázala svým občanům vycestovat a cílová země zase brání vstupu cizinců. Oba státy tak bilaterálně brání pohybu osob a plnění zakázky není možné. Fakturace se odkládá na neurčito.

Za zmínku stojí, že ani jeden z podnikatelských subjektů, které v současné době sleduji, nemá problém přímo kvůli nemoci COVID-19. Nikdo neomezuje činnost kvůli tomu, že by se

zaměstnanci hroutili u strojů s horečkami a suchým kašlem. Ekonomiku likviduje právě systém opatření, který před touto eventualitou chrání.

Na to lze namítnout, že i jediný zachráněný život člověka, který nezemře kvůli koronaviru, stojí za to, aby byla zavedena přísná opatření, i když podnikatelé přijdou o peníze. Jak ale víme, nyní už nejde o zisky podnikatelů. Většina se jich letos s představou zisků už dávno rozloučila, snad s výjimkou výrobců zdravotnických pomůcek a potravin pro český trh. Teď jde o pracovní místa, mzdy pro lidi, daně pro státní rozpočet a odvody do důchodového a zdravotnického systému. V důsledku paralýzy ekonomiky budou postupně klesat schopnosti státního aparátu a jeho systémů, včetně toho zdravotnického. Zdroje věnované na „válku s koronavirem“ budou nevyhnutelně chybět na boj s jinými nemocemi. A nezaměstnanost a z ní vyplývající chudoba poškozuje i zdravotní stav těch, kteří jí trpí.

Stát a jeho imunitní systém

Když před sto lety postihla svět pandemie španělské chřipky, umírali na ni často ti nejsilnější jedinci. Nezabil je virus, ale přehnaná reakce vlastního imunitního systému. Jak popsal v rok starém interview pro Respekt americký lékař David S. Fedson, lidé s totožným výskytem viru chřipky v těle můžou mít zcela odlišný průběh nemoci: „U lehkých případů nedochází k přehnané protizánětlivé reakci organismu, a tito lidé proto nespalují tolik energie. Těžké případy naopak spotřebovávají energie hodně i mají horečku, jejich tělo bojuje s infekcí, bolí je svaly.“

Podobně mohou i státy reagovat s různou intenzitou na virovou pandemii.

Stát s většími finančními zdroji, silnější byrokracií, lepším zdravotnickým systémem a disciplinovanějšími občany může „rozjet“ svůj obranný systém do vyšších obrátek než chudý stát, který tyto zdroje a schopnosti nemá. Paradoxně tak v bohaté ČR bude mít koronavirus daleko silnější dopady na společnost a ekonomiku než v Afghánistánu či Burkině Faso právě kvůli tomu, že stát a jeho imunitní systém výborně fungují.

Chytrá válka je bez vedlejších škod

„Válka s koronavirem“ je samozřejmě nezbytná a musí pokračovat. Stojí ale za diskusi, jak měnit strategii na základě vývoje situace. Je evidentní, že sebevyspělejší stát nemůže šíření koronaviru zastavit, pouze zpomalit. Nelze hromadně otestovat celou populaci – systém zachytí pouze ty, kteří se na základě vlastní vůle nechají dobrovolně otestovat, nebo jednotlivce, kteří mají kvůli rozvinuté nemoci COVID-19 závažné zdravotní komplikace a dostanou se do nemocnice. Určitá část nositelů koronaviru, možná až třetina, nemá vůbec žádné symptomy.

Ve válce je důležitá zásada soustředit převahu sil na klíčovou část bojiště. Nepřichází čas, kdy je vhodné – místo plošných karanténních opatření zasahujících (a v negativních ekonomických externalitách poškozujících) celou populaci – soustředit prostředky na intenzivní ochranu nejohroženějších skupin? Co kdyby byl například povinně a průběžně testován na přítomnost koronaviru personál domovů pro seniory i jejich klienti? To určitě nejsou žádné originální myšlenky a nepochybuji, že těmito cestami se uvažování odborníků ve státní správě ubírá.

Aby bylo jasno, nedevalvuji opatření, které Česko a další země zavedly na obranu proti koronaviru. Žádný stát také nechce vymýtit koronavirus za cenu zničení svého hospodářství. Ze všech výroků i konkrétních opatření politiků vyplývá, že si jsou palčivě vědomi ekonomických dopadů současných opatření a snaží se je mírnit. Považuji ale za legitimní a nezbytné, aby se vedla debata, jak vést „válku s koronavirem“ chytře, aby „collateral damage“ této války nakonec nepřekonalo efekty toho, proti čemu válčíme.

Andrej Čírtek